

ЧАСТИЧНА НИЩОЖНОСТ НА БРАЧНИЯ ДОГОВОР*

Димитър Топузов¹

1. Увод

В българската доктрина е вече изяснено, че при брачния договор ще е налице предимно частична нищожност². Необходимите предпоставки, за да бъде признато частичното действие на договора обаче остават не добре проучени, а това би могло да доведе до много затруднения в практиката. Още повече, че Семейният кодекс (СК) не съдържа специална уредба на частичната недействителност на брачния договор, която да отчита неговите особености, продиктувани от специфичния му предмет и семейноправна природа. В Принципите на Европейското семейно право относно имуществените отношения между съпрузите също не откриваме уредба на частичната недействителност на брачния договор. Поради липсата на специални правила се налага предпоставките за признаване на частичното действие на брачния договор, засегнат от порок основание за нищожност, да бъдат извлечени от общата уредба на частичната недействителност, съдържаща се в чл. 26, ал. 4 ЗЗД. В настоящата статия ще направя опит да изведа и анализирам тези предпоставки. С оглед на тяхното по-пълно изясняване поглед ще бъде отправен и към уредбата на частичната недействителност в Принципите на европейското договорно право (ПЕДП), която в много отношения съществено се различава от тази по нашето обективно право. Там, където възприетите от българския законодател разрешения позволяват това, в ПЕДП ще търся допълнителни аргументи за своите тези.

* Настоящата статия е част от работата на автора по проект, финансиран от Фонд „Научни изследвания“ на ПУ „П. Хилендарски“ с договор НИ15-ЮФ-014/24.04.2015г.

¹ Доктор по право, асистент по Семейно и наследствено право в Юридическия факултет на ПУ „П. Хилендарски“.

² Вж. Станева, А. Брачният договор. Второ допълнено и преработено издание. С.: Сиела, 2011, с. 107; Марков, М. – В Ненова, Л. Семейно право. Нова редакция проф. д-р Методи Марков. Книга първа. С.: Софи-Р, 2009, с. 412; Матеева, Е. Семейно право на Република България. С.: ВСУ „Черноризец Храбър“, 2010, с. 187.

2. Цел на института и общи предпоставки за признаване на частичната нищожност

Институтът на частичната нищожност почива на идеята действието на незасегнатите от порока части на договора да бъде съхранено³. Локализирането на порока и ограничаването на последиците от нищожността само до засегнатите части би довело до по-малко сътресения в правната сфера на страните и на третите лица. Това дава на законодателя основание в известен смисъл да се отклони от разбирането за съдържанието на договора като неделимо единство и дори, в някои от хипотезите на частична недействителност, от принципа за договорната свобода. Стремещт за локализиране на порока и ограничаване на последиците от недействителността е изключително ясно изведен в уредбата на частичната недействителност в ПЕДП. За разлика от разпоредбата на чл. 26, ал. 4 ЗЗД, която сякаш установява възможността незасегнатите от порока части да произведат действие като изключение, чл. 15: 103 ПЕДП не оставя съмнение, че това е правилото, когато порокът не обхваща целия договор. Въпреки възприетата в чл. 26, ал. 4 ЗЗД формулировка обаче противоречието между двете уредби по този въпрос е по-скоро привидно.

Първата безспорна предпоставка⁴, за да се приложи институтът на частичната недействителност, е сключеният брачен договор да не е засегнат от порока изцяло. Порочността следва да обхваща само отделни негови уговорки. Инак недействителността ще е пълна. Във връзка с тази предпоставка се пита дали всяко едно от основанията по чл. 26, ал. 1 и 2 ЗЗД е от естество с оглед на своите специфики да инвалидира само отделни части на брачния договор? Въпросът се поставя, доколкото за разлика от чл. 15: 103 ПЕДП българският законодател не свързва уредбата на частичната недействителност с конкретни основания⁵.

При противоречието със закона, заобикалянето на закона и противоречието с добрите нрави, изглежда, е безспорно, че договорът може да бъде и само частично засегнат от порока. И все пак този извод не бива да се абсолютизира.

³ Вж. Таджер, В. Частична недействителност на сделките. – Правна мисъл, 1973, кн. 4, 10-11, 16.

⁴ За нея не оставят съмнение нито обективното ни право, нито ПЕДП.

⁵ Чл. 15: 103 ПЕДП се прилага при нищожност на части от договора поради противоречие с основни начала и/или повелителни норми на закона.

В някои отделни хипотези на противоречие със закона, основно при нарушаване на задължителни правила относно начина на сключване⁶ (например договорът да се сключва лично) и на изискуемите качества на страните (например да са физически лица, да са от различен пол), порокът всякога ще направи брачния договор нищожен изцяло. По-сложен е въпросът за възможността порокът да засегне договора само отчасти при основанията по ал. 2 на чл. 26 ЗЗД. По тази причина ще отделя внимание на всяко от тях поотделно.

Приема се, че за да е налице основанието липса на предмет освен начална невъзможността на предмета следва да е и пълна⁷. Отделните уговорки от съдържанието на брачния договор обаче имат свой собствен предмет, поради което частичната нищожност при това основание ще е не само възможна, но и относително често срещана хипотеза. При липсата на основание възможността порокът да засегне само отделни части от договора също, струва ми се, не би могла да се поставя под съмнение. Това е така най-малкото, защото изискването за кауза се отнася само до уговорките с престаионен характер⁸, а нормално брачният договор съдържа и организационни такива. Нещо повече, именно те са типичните за него.

Що се отнася до основанието липса на съгласие, отговорът на поставения въпрос не би могъл да бъде еднозначен. В някои от хипотезите на липса на съгласие частичната нищожност следва да се счита невъзможна. Така например при липса на съгласие поради малолетие или пълно запрещение, порокът всякога ще засегне брачния договор изцяло и нищожността ще е пълна. При липса на съгласие по същественото съдържание на договора, освен когато непълнотата може да се попълни от норми на закона, нищожността също би могла да бъде единствено пълна. В други хипотези на липса на съгласие (насилие и несъгласуваност на направените волеизявления) няма причина да отречем възможността порокът да е засегнал само отделни части на договора.

⁶ Не всички нормативни изисквания относно начина на сключване на сделката са част от нейната форма. Към формата на правната сделка се отнасят само правилата относно начина на извършване на формираното вече волево решение. В останалите случаи нарушаването на установените за сключването на сделката императивни правила ще доведе до нейната нищожност на основание противоречие със закона.

⁷ Вж. Таджер, В. Гражданско право на НРБ. Обща част. Дял II. С.: Софи-Р, 2001, с. 505 и Павлова, М. Гражданско право обща част. Второ преработено и допълнено издание. С.: Софи-Р, 2002, 536-537. В същия смисъл р. № 64–2012–ВКС.

⁸ Вж. Марков, М. – В: Ненова, Л. Семейно право. Нова редакция..., с. 394; Матеева, Е. Семейно право..., с. 176, Станева, А. Брачният договор..., с. 23;

Например само отделна клауза е била постигната в резултат на насилие или пък волята на страните не съвпадат само по въпроса за начина на управление и разпореждане с придобиваното през време на брака имущество.

Липсата на форма ще опорочи брачния договор изцяло⁹. За разлика от някои чужди законодателства¹⁰, нашето право установява единно изискване за форма на брачния договор без оглед на конкретното съдържание на уговореното. При симулацията обаче, независимо дали е абсолютна, или относителна, частичната нищожност е възможна. Само отделни уговорки може да са постигнати при наличието на обща воля на страните да не се породят правните им последици.

С оглед на изложеното се налага изводът, че при повечето основания е принципно възможно брачният договор да бъде засегнат само частично от порока¹¹. Преценката дали това е така обаче е винаги конкретна.

Втората обща предпоставка, за да се признае нищожността за частична, е засегнатите от порока уговорки да се ползват с относителна самостоятелност от останалата част от съдържанието на договора¹². Проверка в тази насока предполага и установеното от чл. 15: 103 ПЕДП изискване да бъдат съобразени всички обстоятелства по случая, от което нашето право обаче в много насоки се отклонява, за което ще стане дума по-надолу в изложението. Самостоятелният характер на недействителните уговорки предполага възможността за тяхното отделяне, посредством което ще се извърши локализиране на порока. Ако макар и съдържанието на брачния договор да е опорочено само отчасти, но тези части образуват неделимо единство с останалите, принципно незасегнати от порока уговорки, то правилата за частичната нищожност не може да се приложат. Нищожността ще е пълна.

3. Отделни хипотези на частична нищожност

След изясняване на горните две общи предпоставки следва да се разгледат конкретните хипотези на частична недействителност. В чл. 26, ал. 4 ЗЗД са предвидени два случая, в които нищожността на отделни части от съдържанието на договора няма да доведе до неговата пълна нищожност.

⁹ Вж. Матеева, Е. Семейно право..., с. 187; Станева, А. Брачният договор..., с. 107.

¹⁰ Така е например по немското право. Вж. Dutta, A. – In Scherpe, Jens M. Marital agreements and Private Autonomy in Comparative Perspective. Oxford and Portland, Oregon: Hart Publishing, 2012, 172-174.

¹¹ Това се изтъква от Матеева, Е. Семейно право..., с. 187.

¹² Вж. Таджер, В. Гражданско право..., Дял II, с. 546. Вж. още р. № 169–2013–Софийски апелативен съд, където се изтъква, че частична недействителност може да има само когато недействителните клаузи на договора имат самостоятелно битие и договорното правоотношение не би се накърнило при тяхното елиминиране.

Първият от тях е, когато тези части са заместени по право от повелителни норми на закона, а вторият, когато може да се предположи, че сделката би била сключена и без недействителните ѝ части. Теорията извежда и една трета категория хипотези на частична недействителност, към която отнася случаите, в които с нарочна разпоредба законодателят е предвидил нищожност на конкретно определени уговорки от съдържанието на договора¹³.

За разлика от възприетия от българския законодател подход, чл. 15: 103 ПЕДП не разграничава отделни хипотези на частична недействителност. В него е установена една обща отрицателна предпоставка, при наличието на която действието на незасегнатите от порока части няма да бъде съхранено, а именно: това да е „неуместно” с оглед на обстоятелствата по случая. Тук двете уредби се различават по същество, поради което тълкуването на установените по нашето право самостоятелни условия за признаване правните последици на неопорочените уговорки не би могло да се прави в светлината на дадените от ПЕДП разрешения.

3.1. Частична нищожност при заместване на недействителните части от повелителни норми на закона

Първата от предвидените в чл. 26, ал. 4 ЗЗД хипотези предполага наличието на императивни правни норми, предписващи съдържанието на договора досежно отделни негови елементи¹⁴. Това са случаи, при които не само са установени нормативни ограничения да се договаря едно или друго. Нужно е нещо повече – законодателят позитивно да е установил как отношенията между страните по определени въпроси ще се уреждат в рамките на породеното договорно правоотношение¹⁵. Пита се, съдържа ли общата уредба на брачния договор такива правила? Може ли например по този начин да гледаме на изискването брачният договор да съдържа уговорки само относно имуществените отношения между съпрузите? А на забраната като част от неговото съдържание да се правят завещателни разпореждания и да се уговаря, че предбрачно имущество на страните ще стане СИО? Струва ми се, че отговорът на поставения въпрос е отрицателен.

¹³ Вж. Василев, Л. Гражданско право обща част. Нова редакция Чудомир Големинов. Варна, 1993, с. 292; Таджер, В. Гражданско право..., Дял II, 548-549; Павлова, М. Цит. съч., с. 519.

¹⁴ Вж. Таджер, В. Частична недействителност..., с. 17. Срв. Русчев, Ив. Частична недействителност на правната сделка. – Пазар и право, 2001, кн. 3, с. 15.

¹⁵ Вж. Митев, Кр. За частичната недействителност. – В: Сб. Нотариалното производство в светлината на новата съдебна практика. Съставител: Весела Ивчева. С.: Сиела, 2008, с. 327.

С тези ограничения на договорната свобода не се установява правило, което да замести недействителните уговорки, а това е основната предпоставка за разглежданата хипотеза на частична недействителност. Нещо повече, за да може да се разисква за наличието на такова правило, недействителните уговорки трябва да са постигнати по въпроси, които принципно подлежат на регламентация със сключения договор. Това обаче с оглед на обсъжданото изискване на чл. 38, ал. 1 СК очевидно не е така за личните неимуществени отношения между съпрузите. Разбира се, липсата на правило, което да се приложи наместо нищожните уговорки е достатъчно, за да се отрече частичната нищожност на брачния договор на основание чл. 26, ал. 4, предл. първо ЗЗД при разпореждане за случай на смърт и договаряне на общност върху предбрачно имущество на съпрузите. На въпроса дали в тези случаи ще е налице някоя от останалите хипотези на частична недействителност, ще се спра по-надолу в изложението.

Изглежда, в посветения на договорния режим на имуществени отношения Раздел IV на Глава четвърта СК не са предвидени императивни правила, които по позитивен начин да определят съдържанието на брачния договор. Не съдържа ли обаче уредбата на законовите режими и особено тази на законовия режим на общност, който е основен, такива правила? В редица правни системи една част от предписанията на основния режим на имуществени отношения не могат да бъдат изключени с брачния договор. Българският законодател не признава изрично по нашето обективно имуществено-брачно право да има структурно принадлежащи към законовите режими правни норми, които обвързват съпрузите и при договорен режим на имуществени отношения. Въпреки това, струва ми се, по тълкувателен път не е трудно такива да бъдат открити. Не може, по мое мнение, с брачния договор да бъде отклонено действието на правилата за отговорността на съпрузите към трети лица, за определяне на по-голям дял от общото имущество и за получаване на част от стойността на имуществото на другия съпруг.

Посочените правила, доколкото са съвместими и кореспондират на установения режим на придобивания¹⁶, са част от императивно предписаното от законодателя

¹⁶ При общност на придобиванията и при смесен режим на имуществени отношения отговорността на съпрузите към трети лица за поетите през време на брака задължения ще се определи съобразно правилото на чл. 32, ал. 2 СК, а при имуществена разделност от чл. 36, ал. 2 СК. Вж. подробно по въпроса Топузов, Д. Уговорки относно отговорността на съпрузите пред техните кредитори за задължения, поети за нужди на семейството. – Собственост и право, 2013, кн. 4, 39-50. При разделност на придобиванията очевидно правилата за определяне на по-голям дял от общото имущество (чл. 29 СК) няма да намерят приложение. При режимите, в основата на които стои общността върху придобитото,

естествено съдържание на брачния договор. Когато страните са договаряли, без да ги отчетат, тези правила ще заместят по право противоречащите им и затова недействителни уговорки. Извън уредбата на двата законови режима също могат да се открият императивни норми, които могат да заместят противоречащите им клаузи в брачния договор¹⁷. Във всички тези случаи, за да се признаят последиците на частичната недействителност, няма да е необходимо да се прави преценка дали запазването на незасегнатите от порока части на договора отговаря на предполагаемата воля на страните¹⁸. За разлика от чл. 15: 103 ПЕДП в тази хипотеза българският законодател е възприел не конкретен подход, който да налага отчитането на всички обстоятелства по случая, а общ и абстрактен модел, при който част от тези обстоятелства нормативно са изключени като ирелевантни при преценката за частична недействителност. Извеждането на допълнително изискване предполагаемата обща воля на страните да бъде съобразена и когато недействителните части се заместват от повелителни норми на закона, би лишило хипотезата на чл. 26, ал. 4, предл. първо ЗЗД от нормативен смисъл и съдържание¹⁹. Би се стигнало по същество до приравняването ѝ с визираната във второто предложение на чл. 26, ал. 4 ЗЗД самостоятелна хипотеза²⁰. Явна е волята на българския законодател, когато недействителните части на договора се заместват по право от повелителни правни норми, да отдаде предпочитание на

получаването на част от стойността на личното имущество на другия съпруг ще се реализира съгласно правилото на чл. 30 СК, а при договорните режими, ползващи за модел законовия режим на общност, ще се прилага чл. 33, ал. 2 СК.

¹⁷ Вж. например правилото на чл. 142, ал. 2 СК за минималния размер на дължимата на ненавършило пълнолетие дете издръжка.

¹⁸ Това разбиране се считаше за безспорно в по-старата доктрина. Понастоящем то не се споделя единодушно. Някои автори поддържат, че и при заместването на недействителните части на договора от повелителни норми на закона ще е налице частична, а не пълна нищожност само доколкото може да се предположи, че страните биха го сключили при условията, предвидени в заместващата правна норма. Тази теза се съгласува добре с принципа за свободата на договаряне, но не може да бъде подкрепена, понеже не държи сметка за основната идея на института на частичната нищожност, а именно да се ограничат случаите на пълна нищожност, и по същество е *contra legem*. За отреченото тук гледище вж. Павлова, М. Цит. съч., с. 517.

Съдебната практика по въпроса е противоречива. В някои съдебни решения предполагаемата обща воля на страните се счита за условие договорът да бъде признат за частично недействителен и когато нищожните части се заместват по право от повелителни правни норми. Така р. № 215–2011–ВКС, II т. о.. В други решения в хипотезата на заместване по право на засегнатите от порока части съдът е признал договора за частично недействителен, без изобщо да изследва въпроса дали той би бил сключен при условията на заместващото императивно правило. Вж. например р. № 77–2009–ВКС, I т. о. и р. № 1270–2009–ВКС, II т. о..

¹⁹ Така Митев, Кр. За частичната недействителност..., с. 331.

²⁰ Предвидените в чл. 26, ал. 4 ЗЗД условия за частична нищожност са алтернативни и стоят в основата на напълно самостоятелни хипотези. За това свидетелства употребеният разделителен съюз „или“. Основно правило при езиковото тълкуване на закона е, че разделителните съюзи се употребяват при алтернативност на сочените условия или последици. Вж. подробно Ташев, Р. Теория на тълкуването. С.: Сиби, 2007, 198-199.

необходимостта неблагоприятните последици от нищожността да бъдат ограничени пред автономията на волята и принципа за свободата на договаряне.

3.2. Частична нищожност при констатация, че договорът би бил сключен и без недействителните му части

При втората, предвидена в чл. 26, ал. 4 ЗЗД, хипотеза на частична недействителност няма заместване на недействителните части и договорът остава с намален обем²¹. За да могат незасегнатите от порока части на брачния договор да произведат действие, те трябва да обхващат минимално необходимото му съдържание или това на друга позволена от закона правна сделка. За нас интерес представлява първият случай, доколкото във втория, при т. нар конверсия, ще е налице пълна нищожност на брачния договор като такъв. Действието ще е на друга правна сделка.

Брачният договор трябва задължително да съдържа уговорки по един от следните три въпроса: за приложимия режим, за последиците от прекратяване на брака (тези, които не могат да бъдат отнесени към режима) или за дължимата издръжка²². Без незасегнатите от порока части на брачния договор да обхващат такива клаузи, признаването му за частично недействителен е невъзможно. Удовлетворяването на това изискване обаче само по себе си не е достатъчно. Следва да бъде установено наличието и на втората за разглежданата хипотеза на частична недействителност предпоставка, а именно, че договорът би бил сключен и без недействителните му части. В тази хипотеза възприетият от българския законодател подход, не е така абстрактен и в много по-голяма степен съответства на чл. 15: 103 ПЕДП. Релевантна е предполагаемата обща воля на страните към момента на сключване на договора²³. Тя следва да бъде извлечена от съда посредством тълкуване както на незасегнатите, така и на опорочените части от съдържанието на договора (освен при основанието липса на съгласие и при симулацията) и на сложните взаимовръзки между тях. В случай че изключването на засегнатите от порока принципно самостоятелни уговорки би нарушило търсения от страните баланс в имуществената им сфера, следва да се приеме, че липсва обща воля действителните части на брачния договор да произведат действие и нищожността ще е

²¹ Вж. Таджер, В. Гражданско право..., Дял II, с. 550; Стефанов, Г. Гражданско право..., с. 127.

²² За минимално необходимото съдържание на брачния договор вж. Топузов, Д. Нищожност на брачния договор. Дисертационен труд за образователна и научна степен „доктор” (непубл.). Пловдив, 2015, 143-144.

²³ Вж. Василев, Л. Гражданско право..., с. 291; Таджер, В. Гражданско право..., Дял II, с. 551.

пълна²⁴. Ако пък се установи, което винаги се предполага от извършването на нарочна и конкретна преценка, че страните биха сключили договора и без недействителните му части, нищожността ще е частична.

Не споделям застъпеното в литературата разбиране, че когато и двете страни съзнават нищожността на постигнатата уговорка, те нямат воля останалата част от съдържанието на договора да произведе действие и анализирания хипотеза на частична нищожност няма да намери приложение²⁵. Тъкмо обратното, изглежда, е вярно. Обстоятелството, че наред с клаузите, чиято нищожност съзнават, страните са постигнали и други действителни уговорки, свидетелства за волята им договорът да произведе действие отчасти. Тук следва да припомним, че при някои от основанията за нищожност, страните по необходимост съзнават порока. Така е при заобикалянето на закона, в някои от случаите на нищожност поради липса на съгласие и при симулацията. Когато части на брачния договор са засегнати от тези основания, струва ми се, извод за предполагаемата воля на страните неопорочените уговорки да произведат действие винаги ще може да бъде направен.

3.3. Частична нищожност по силата на специална правна норма, ограничаваща последиците на порока до конкретна уговорка

Вън от разгледаните вече две хипотези брачният договор ще е частично нищожен, когато със специална норма законодателят е ограничил нищожността като санкционна правна последица от нарушаването на дадено законово ограничение или изискване до конкретни уговорки. Не е необходимо, по мое мнение, изрично да е предвидено, че тези клаузи са недействителни, нито пък е нужно изрично да бъде формулирана забраната за тяхното договаряне, щом тя се извежда с категоричност по тълкувателен път. Същественото е да може да се приеме, че волята на законодателя е нищожността да обхване само отделни клаузи. Такъв извод, изглежда, може да бъде направен за уговорките относно неимуществените отношения между страните (аргумент от чл. 38, ал. 1 СК), за тези, предвиждащи предбрачно имущество на съпрузите да стане СИО (чл. 38, ал. 2, изр. второ СК) и за разпорежданията за случай на смърт (чл. 38, ал. 3 СК).

²⁴ Вж. в този смисъл разсъжденията на Матеева, Е. Семейно право..., 187-188.

²⁵ Това е разбирането на Таджер, В. Частична недействителност..., с. 19.

За разлика от частичната нищожност по чл. 26, ал. 4, предл. първо ЗЗД, в тези случаи липсва императивно правило, което да замени засегнатите от порока части²⁶. Ако няма и диспозитивна уредба, която да дойде наместо тях, брачният договор ще остане с намален обем и частичната нищожност ще е възможна само доколкото действителните уговорки обхващат минимално необходимото му съдържание. Няма да е необходимо обаче да се прави конкретна преценка дали страните биха сключили договора и без недействителните му части. И в тази хипотеза на частичната недействителност възприетият от българския законодател подход е принципно различен от залегналия в основата на чл. 15: 103 ПЕДП. При частичната недействителност по силата на специална правна норма преценката за второстепенното значение на забранените и затова недействителни клаузи е направена общо и абстрактно от законодателя без оглед на особеностите на отделния случай²⁷. И тук принципът за свободата на договаряне търпи ограничения с оглед реализирането в по-голяма степен на основната цел на института на частичната нищожност, а именно действието на незасегнатите части от договора да бъде съхранено.

Заклучение

Поради липсата на специални правила, за частичната нищожност на брачния договор следва да се прилага общият режим на тази недействителност, установен в чл. 26, ал. 4 ЗЗД и чл. 15: 103 ПЕДП. Вън от общите предпоставки за допускане на частичната нищожност обаче между двете уредби се констатираха същностни разлики, поради което тълкуването на предвидените по нашето право условия за признаване частичното действие на опорочения договор в светлината на дадените от ПЕДП разрешения не всякога ще е възможно. За разлика от чл. 15: 103 ПЕДП, българското обективно право разграничава три самостоятелни хипотези на частична нищожност, всяка от които може да намери приложение и при брачния договор. В първата хипотеза, установена в чл. 26, ал. 4, предл. първо ЗЗД, законодателят е предпочел не конкретен подход, който да налага отчитането на всички обстоятелства по случая, а общ и абстрактен модел, при който част от тези обстоятелства нормативно са изключени като

²⁶ Визирам уговорките по чл. 38, ал. 2, изр. второ и чл. 38, ал. 3 СК, понеже въпросът за заместването с правни норми на тези относно неимуществените отношения между страните изобщо не може да се поставя, доколкото тези отношения не подлежат на уредба с брачния договор.

²⁷ Вж. Таджер, В. Частична недействителност..., с. 19 и Стефанов, Г. Гражданско право..., с. 127. Срв. Русчев, Ив. Частична недействителност..., с. 15, който счита, че в тези случаи става въпрос за необорима законова презумпция за волята на страните сделката да произведе действие и без недействителните ѝ части.

ирелевантни при преценката за частична недействителност. Такова ирелевантно обстоятелство, когато недействителните части на брачния договор се заместват от повелителни норми на закона, е предполагаемата обща воля на страните. Във втората хипотеза, установена в чл. 26, ал. 4, предл. второ ЗЗД, възприетият подход, не е така абстрактен и в много по-голяма степен съответства на чл. 15: 103 ПЕДП. Тук вече предполагаемата обща воля на страните незасегнатите от порока части на договора да произведат действие е релевантна, а преценката за нея е всякога конкретна. В третата хипотеза – частична недействителност по силата на специална правна норма, нашето право отново не се интересува от особеностите на отделния случай. Преценката за второстепенното значение на забранените и затова недействителни клаузи е направена общо и абстрактно от самия законодател.

